

DOI: 10.32347/2076-815x.2025.88.39-68

УДК 711.2:711.4.01

Дюжев С.А.,

sdjuzhev@gmail.com, ORCID:0000-0003-0218-1231,

Інститут архітектурного менеджменту, м. Київ

**ФЕНОМЕН ЗЕЛЕНОЇ ЗОНИ МІСТА (МЕТРОПОЛІСУ) ЯК ВУЗОЛ  
ТА ІНДИКАТОР СТУПЕНЮ ВИРІШЕННЯ МІСТОБУДІВНИХ  
ПРОБЛЕМ В УМОВАХ ПОТРЕБ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ВІДРОДЖЕННЯ  
КРАЇНИ (завдання та вимоги щодо удосконалення містобудівного  
планування та програмування ландшафтної інфраструктури,  
приклад м. Києва)**

**Частина I**

*У цій частині дослідження розглянуто стан розробленості та адекватності містобудівної планувальної документації стосовно змісту, якості і дефектності проєктів і програм зеленої зони великого міста (метрополісу) на прикладі багаторічного досвіду генерального планування Києва та його приміської зони на тлі аналізу матеріалів чинної Програми комплексного розвитку зеленої зони м.Києва, затвердженої рішенням Київської міської ради 19.07.2005р. Специфічною рисою даної Програми є уперше проведені верифікація та обмірювання на оцифрованій підоснові об'єктів мережі озелених територій загального користування (однак й не без некомпетентного втручання), а також постановка завдань застосування сучасних теоретико-методологічних уявлень стосовно тієї дійсності, що стає феноменом зеленої зони – матеріальним підґрунтям вирішення базових містобудівних проблем та переборення обставин нинішньої цивілізаційної кризи.*

*Було констатовано, що при наявності численних даних стосовно екостановища великих міст, вивчення балансу речовин, що споживаються та виділяються ними, і відповідних оцінок якості умов життєдіяльності, послуг природних ресурсів, питань їхнього використання та відновлення (що пов'язано із завданнями трансформації середовища розселення як ландшафтної інфраструктури) усе ще не віднайдені конструктивні підходи та засоби залучення та застосування цих даних при вирішенні інтегральних містобудівних питань. Відмічено, що одна з причин цього знаннєвого розриву – це домінування концепту "охорони навколишнього середовища міста" та відповідних розробок "схем охорони", які часто-густо автономно передують рішенням (чи підміняють та викривлюють їх зміст) генерального стратегічного містобудівного планування, що порушує цілісність та*

узгодженість дій щодо перетворення гетерогенних складових міського середовища. Разом з тим було відмічено, що протягом десятиріч загальною непереборною інвентаризаційною проблемою формування та розвитку зеленої зони Києва є відсутність надійної і достовірної інформації щодо визначеної кількості, меж, площі і стану озелених територій (аж до 2005р., коли й була розроблена чинна донині Програма комплексного розвитку зеленої зони м.Києва), коли фінансування діяльності комунальних підприємств з озеленення міста було пов'язано з відомчими "валовими" показниками площі територій, що знаходилися на їхньому балансі. Простежена реальна тенденція зниження рівня забезпеченості населення озеленими територіями загального користування на тлі завищування (викривлення) інвентаризаційних даних (у середньому) на 20–22% для "демонстрації" певного поступу до нормативних показників.

Встановлено, що ці негативні тенденції обумовлені інтенсивним зростанням чисельності населення при незначному збільшенні (чи завдяки певних втрат та нецільового використання) озелених територій загального користування, при цьому комплексна якісна оцінка таких територій була проведена майже 40 років тому. Таким чином показники розвитку зеленої зони у діючому Генеральному плані м.Києва (з урахуванням передбаченого розширення його проєктних меж), що був розроблений у 2002р., мають певні помилки й тому потребують виправлення у ході розробки наступних генеральних планувальних стратегічних рішень на основі використання (у тому числі) інформаційно-розрахункової бази чинної Програми розвитку зеленої зони М.Києва.

Ключові слова: Генеральний план Києва; комплексна зелена зона; екостановище міста; озеленені території загального користування; ландшафтна інфраструктура; містобудівне планування; програма розвитку зеленої зони.

Нинішній розгляд широко відомої злободенної (без перебільшення) теми важливо почати із залучення окремих смислосучих уривків, що містяться у тексті фундаментального дослідження (монографії) О.П. Ковальова щодо феномену ландшафту (хоча концепція побудована з географічних позицій) у широкому контексті філософського, загальнонаукового і культурологічного знання – йдеться тут про красномовні епіграфи до ряду розділів даної праці [1]. Наведемо тільки деякі з них, що розкривають глибину нашої кризи управління, планування, науки і освіти в усіх складових містобудівної та землевпорядкувальної діяльності: "Найважчим є побачити те, що прямо перед тобою" (Вольфганг Гете); "Потрібен геній, щоб створити об'єкт – спеціальну

область людської думки... Потрібен особливий ум, щоб аналізувати очевидне" (Альберт Норт Уайтхед); "Те, що помітне для нас, повинно складатися з непомітних частин" (Готфрид Вільгельм Ляйбніц); "Розуміти" – означає бачити речі визначеним образом, але не можна "бачити", не розуміючи" (Ричард Л. Грегорі); "Як видно, досконалість досягається не тоді, коли вже нічого додати, але коли вже нічого не можна відняти" (Антуан де Сент-Екзюпері); "Свідомість, що цілковито відкрита назустріч природі, міститься у самій природі і звязується із усім сущим" (Мей Ван Хо) [1, с.16, 91, 322, 338, 730, 738].

Усі ці мудрі цитати (як й безліч інших) так і не були прочитані, почуті і відповідально сприйняті та прийняті як морально-інтелектуальний порада для професійно-творчої (а не дилетантсько-сервільної чи/та корупціогенної, руйнівної для майбутнього країни) діяльності влади та її "обслуги" протягом багатьох років. До того ж доводиться говорити про систематичні (з протиправним наміром) порушення усього корпусу законів, норм і правил, елементарних принципів культури управління і архітектурно-містобудівної діяльності, що не відповідає вимогам і стандартам для цивілізованої держави. Масштаби цього лиха й апетити (що ростуть) сучасних варварів (різних "каденцій") щодо незаконного збагачення, були вже проаналізовані (в аспекті розробки квазімістобудівної документації на замовлення будівельно-земельного лобі) у наших попередніх публікаціях [2; 3; 4] і зарубіжних [5]. Надалі ми зупинимося на "аналітичних" подробицях цієї "хвороби" ("мисленепроникненості мозку") й окреслимо напрями містобудівного діагностування та "лікування" даної проблеми як завдань психофізичного (територіального) містобудівного планування та програмування на прикладі останньої (як чинної) Програми зеленої зони Києва.

Необхідно відразу сказати, що розробка (як відповідне завдання) "Програми комплексного розвитку зеленої зони м.Києва до 2010 року та концепції формування зелених насаджень в центральній частині міста" (далі – Програма) відразу мала теоретико-методологічну меншовартість (можу свідчити як головний розробник), тому що Програма була призначена для Києва в його адміністративних (завідомо неадекватних) межах, але як деталізація планувальних рішень чинного Генерального плану м.Києва та проєкту планування його приміської зони (проміжний орієнтир 2020 р.) як документ безстрокової дії (таким був прояв у кращому) разі "містечковості" місцевої влади того часу). Як демонструє світовий досвід [4] подібні галузеві схеми та Програми деталізації і реалізації генеральних стратегічних планувальних рішень повинні розроблятися для цілісних ареалів розселення (Великий Київ, агломерація, метрополіс) щоденних і щотижневих циклів життєдіяльності населення єдиної територіальної громади району розселення

(практично – Києва та основної частини Київської області). Як й тоді так й зараз містобудівна документація стратегічного значення не може розроблятися в межах окремих адміністративно-територіальних одиниць (що не мають будь-якого осмисленого планувального обґрунтування) – інакше відповідна деталізація та балансування рішень Генерального плану (справжнього, а не "муляжу") на основі тільки спрощених (навіть – примітивних) уявлень земельного законодавства (часто-густо прилаштоване для "правових" зловживань) наперед прирікає такі розробки та рішення на малоефективні, а у разі некомпетентних втручань у ці рішення (що мало місце й у Програмі для Києва) – на маніпуляційний засіб для псевдообґрунтувань різних спроб зміни цільового призначення особливо охороняємих земель для реалізації "інвестиційних намірів". Це характерно й для замовленої роботи щодо "коригування та моніторингу" Програми (про це буде сказано нижче).

Для справедливості необхідно також сказати, що у ході розробки Програми було вперше проведено повноцінну інвентаризацію і верифікацію реально наявних озелених територій загального користування (в остаточній версії – із залученням усіх потенційних на той час земельних резервів на прохання КО "Київзеленбуд" – для запобігання масовій забудові таких територій у майбутньому, чого однак не вдалось уникнути вже на етапі погодження та затвердження Програми на взір несанкціонованих "поправок", про що й буде мовитися далі), їхніх меж і площ, змін у межах лісопаркового поясу (міських лісів), а також меж об'єктів природно-заповідного фонду з використанням оцифрованої топооснови міста. Таким чином матеріали цієї Програми і хід її реалізації (радше – численні її порушення), а також матеріали так званого "моніторингу" на цю тему містять необхідну інформаційну базу (базу порівняння) нашого подальшого дослідження, у т.ч. спроб некомпетентного "коригування" Програми під маркою "Програми зеленої зони до 2030 р." (детальніше див. нижче). Основні положення чинної Програми комплексного розвитку зеленої зони Києва (базовий варіант без усіх "резервів") були викладені у нашій публікації [6].

Кризовий стан (сума проблем) зелених зон характерний для більшості великих міст (агломерацій) України в умовах загальної управлінської кризи. У робочих матеріалах корпорації "Укрзеленбуд" щодо Концепції розвитку зеленого господарства України на 2010 – 2020 рр. (розробник А.О. Загоронюк) вже відмічається, що аналіз причин виникнення проблем та обґрунтування необхідності її розв'язання показує, що містобудівне освоєння і сучасне використання внутрішньоміських територій призводить до збільшення щільності та поверховості забудови, значної зміни середовища постійного перебування людей і найбільше при цьому потерпає рослинність, із знищенням

існуючої фактично на 100 відсотків та наступним лише частковим відновленням до 30 відсотків після завершення будівництва. Негативні тенденції ущільнення внутрішньоквартальної забудови призвели до зменшення загальної площі озеленення з 714201,9 га у 1990 році до 653594,3 га у 2009 році, а насаджень загального користування з 181755 га до 163164,72 га або на 11,3 відсотків. У цей же період різко зменшилося фінансування робіт по створенню нових ділянок зелених зон в усіх населених пунктах України з 539,7 млн. грн. до 365,7 млн. грн., а виділення коштів на утримання існуючих зелених насаджень у розмірі від 15 до 30 відсотків по відношенню до нормативних потреб. Витрати на утримання 1 га зелених насаджень загального користування у 2009 році (в середньому) склали 3,2 тис. грн. (у Києві – 15,4 тис. грн.). Таке становище з формуванням та утриманням зелених насаджень в населених пунктах України вже реально (а це станом на 2010р.!) загрожує погіршенням екологічної безпеки. Належним доглядом в цілому по Україні охоплено лише 40% зелених насаджень – говориться у матеріалах "Укрзеленбуду". На сьогодні становище, вочевидь, ще гірше.

Широко відоме екостановище більшості великих міст як ознака епохи ресурсозатратної економіки (що наближається до межі своєї неминучої модернізації) та домінування приватного автотранспорту (тут ситуація менш обнадійлива). Показовою щодо цього може бути узагальнена модель мільйонного міста, яку розробив Б.Б.Прохоров, де надані основні види промисловості за принципом балансу: на вході – речовини, що надходять у місто на взір сировини, ресурсів, продуктів харчування; на виході – викиди в атмосферу, водойми, на міські сміттєзвалища. Наведемо низку розрахункових показників орієнтовного річного балансу речовин, що споживаються та виділяються містом згідно з відзначеною моделлю. Речовина на вході: вода – 470 млн. т., повітря – 50 млн. т., пил – 29 млн. т.; речовина на виході: вода (водяна пара, аерозоль) – 11 млн. т., вуглекислий газ – 1,2 млн. т., сірчистий ангідрид – 240 тис. т., оксид вуглецю – 240 тис. т., пил – 180 тис. т. Викиди (на виході) у водойми: усього забруднені стічні води (включаючи мильні і талі) – 350 млн. т. Тверді і концентровані відходи (на виході) – 3,5 млн. т. (цит. по [7, с.329 – 331]). Комплекс питань охорони рослинного покриву та ґрунтів, повітряного і водного середовища та методи оцінки його стану вже розглядалися конструктивно майже 40 років тому [8]. Загальний опис масштабів "біотехносферного" речовинного обігу прямих і зворотніх речовин "вхідних" і "вихідних" каналів комплексної взаємодії компонентів "навколишнього середовища" та антропогенних впливів детально розглянуто в [9, с.52 – 134], у т.ч. стосовно проблем рослинного і тваринного світів на урбанізованих територіях [9, с. 102 – 112].



Таким чином, очевидно, усе що "на виході" є складовою (існуюче забруднення) фізичного субстрату міського середовища, яка визначає якість умов життєдіяльності та вимоги щодо нарощування та збагачення водно-зеленої складової ландшафтної інфраструктури – середовища розселення (статична сторона процесо-середовищного ландшафтного цілого – феномену розселення). Й тоді можна говорити про забезпечення кругообігу ресурсів і єдності компонентів такого процесо-середовища, що здатне до "самостійного існування" (за В. Межжеріним). У цьому контексті важливими є судження А. Демиденко стосовно оновлення законів та екологічної парадигми відновлення довкілля (див. газету "Світ" № 5–6, лютий 2023р., с.7). Доцільно звернути увагу на такі його тези: методика оцінки впливу на довкілля в Україні побудована на гранично допустимих концентраціях і скидів (ГДК, ГДС), а не на оцінці обсягу коштів для відновлення довкілля та його спроможності виробляти (надавати) екопослуги, як в ЄС та США; практика свідчить що [нашим] підприємствам простіше і вигідніше заплатити штрафи, ніж змінювати технології, встановлювати очисні споруди тощо. Про такий стан справ фактично свідчать відомості профільного посібника, де сказано, що методики оцінки якості води традиційно базуються на показниках гранично допустимих концентрацій (ГДК) і лімітуючих ознак шкідливості (ЛОШ, рос. ЛПВ), як й нормування якості атмосферного повітря та шкідливих фізичних впливів на основі ГДК й тимчасово узгоджених викидів (ТУВ, рос. ВСВ), а також говориться тільки про методи відповідного контролю чи ізольовані заходи "на місці" [10, с.79, 163, 164, 187, 225, 232]. Крім того, відсутність зовнішнього моніторингу провокує підприємства на шахрайство з даними, їх приховування, маніпуляції з показниками тощо; традиційно декларована концепція гранично допустимих викидів/скидів/концентрацій призвела у свою чергу до формування концепції "нульового ризику", наслідком чого є те, що жодні технічні чи економічні пріоритети не можуть бути встановлені, аналіз "втрати – вигоди" неможливий апріорі. А отже, жодні ефективні стратегії відновлення довкілля не можуть бути розроблені; для введення екологічної відповідальності в законодавство необхідна апроксимація директиви про екологічну відповідальність 2004/35/СЕ (ELD), що вже 20 років не робиться; екологічна шкода в ЄС та США – це шкода довкіллю від людей, а об'єктом екологічної безпеки є довкілля (а не людство чи суспільство); безпека – це не відсутність небезпеки чи загрози, а управління ризиками, їх скорочення до соціально прийнятного рівня; ризик – це не ступінь імовірності певного негативного впливу на довкілля, а добуток імовірності загрози на її вплив (ефект невизначеності) – зменшення будь-якого з множників ризику до нуля усуває ризик; "зелене відновлення" треба розуміти тепер – каже А.Демиденко – як перехід від сталого розвитку (СР) як досягнення окремих,

розрізнених, не пов'язаних між собою [цілей СР], до стійкого до змін клімату розвитку (СЗКР) шляхом одночасного скорочення викидів парникових газів та адаптації (скорочення впливу зміни клімату). Ці питання, зрозуміло, не нові. У свій час Р.Л. Раяцкасом і В.П. Суткайтисом було зазначено, що ГДК шкідливих речовин в атмосфері [та воді] не є нормою у прямому сенсі цього слова, хоча в літературі з проблем охорони довкілля вони трактуються саме у такому аспекті. Нормою для людини є абсолютно чиста вода й чисте повітря. ГДК свідчать лише про допущення якого-небудь забруднення у кількостях, як припускається, що не мають практично аніякого впливу на здоров'я людини за час її трудової діяльності. Звідси проблема вивчення потреб в "дарових" благах природи, для вирішення якої виділяються два напрямки робіт: а) вибір та опис параметрів середовища, що найбільш повно характеризують його з точки зору нормальних умов життєдіяльності людини; б) визначення значень цих параметрів, найбільш відповідаючих фізіологічним вимогам людського організму, естетичним, моральним, культурним та іншим потребам [11, с. 27, 37, 38].

У матеріалі О.Листопада (газета "Світ" № 23–24, червень 2023р., с. 3) уточнюється ряд тезисів (надається думка) А. Демиденка стосовно ключових визначень: шкода – це спостережувана або вимірювана негативна зміна природного ресурсу, або погіршення якості послуг природних ресурсів; відшкодування шкоди – відшкодування за пошкодження, знищення, втрату або неможливість використання природних ресурсів, зокрема обґрунтовані витрати на оцінку збитків; відновлення – дії, спрямовані на повернення пошкоджених природних ресурсів або послуг до їхнього первісного стану природних ресурсів і екопослуг. За дослідженнями А. Маркандія, вартість екопослуг коливається від 3000 до 25000 дол. США на 1 га – залежно від типів лісів, річок і водно-болотних угідь, а дослідження для Великої Британії показують, що середня вартість відновлення для всіх типів [природних комплексів] становить 3500 дол. США на 1 га за рік.

Усі вище наведені результати екологічних досліджень мають безпосереднє відношення до завдань відновлення та трансформації ландшафтної інфраструктури (середовища розселення) міст і метрополій та визначення змістовних вимірів та характеристик водно-зеленої складової ландшафтної інфраструктури та формування вимог до параметрів відповідних містобудівних планувальних рішень. Один з можливих підходів до вирішення цього завдання був розглянутий Л.Й. Павловою, й який базується на запровадженому Ф. Сен-Марком понятті "індекс життєвого середовища", що виражає загальний стан природних умов життя за допомогою показників стану землі, повітря і води, вимірювання яких відкриває шлях до встановлення "типології життєвого середовища". Це створює, на думку Л.Й.Павлової, основу

класифікації якості екоумов життя. Із доповненням такої типології оцінками щодо шумових характеристик основних джерел (повітряного транспорту, залізниці і вулично-дорожньої мережі), характеристик електромагнітного фону основних джерел, а також місцевих кліматичних особливостей та інше, вона (типологія) стає своєрідним кадастром якості компонентів середовища. "Залишається виміряти і включити ці показники у загально планувальну концепцію розвитку, проектний процес і процедуру прийняття рішень" [12, с.131]. Довгий час, однак, це завдання не має повноцінного вирішення через домінування концепту "охорони навколишнього середовища міста" та акцентування громіздких комплексних "схем охорони" такого "середовища", що передують розробці планів "соціально-економічного розвитку" міст як "інформаційно-методична і нормативно-технічна база" цих планів [13, с.7], але також передують (чи багато у чому – підміняють та викривлюють зміст) рішенням генерального стратегічного планування (що "порохнювало" через занепад теоретико-методологічних засад містобудування), замість того, щоб забезпечувати саме програми реалізації таких містобудівних стратегічних рішень. Й дійсно, I етап ("аналіз розробленості проблем охорони навколишнього середовища") блок-схеми "зміст і порядок виконання комплексної схеми..." [13, с.8, 9] включає: "оцінку планувальних природоохоронних заходів, що передбачені генпланом" – але це завдання спеціального аналізу (моніторингу) реалізації (виконання) чинного генерального плану міста, коли він існує; "оцінка вихідного стану навколишнього середовища та тенденцій його змін" – але така оцінка може бути конструктивною для (у ході) розроблення містобудівних планувальних рішень, із якими й можуть бути встановлені усі характеристики змін (трансформації) міського середовища, а не як деякого "результату життєдіяльності міста"; "аналіз існуючих планових і проєктних розробок щодо зниження забруднення..." – це також має відвертаючий характер поза містобудівної документації. Немає конструктивного навантаження й заключна "комплексна оцінка стану навколишнього середовища міста" для виявлення "пріоритетних екологічних проблем і місць їхньої територіальної локалізації" – але й тут питання: у межах міста чи "навколо"? Хоча автори самі відзначають: "найбільш повно відповідають містобудівним вимогам методики, в основу яких покладений порівнювальний аналіз інтегрованих показників пофакторної оцінки фізичного стану навколишнього (втрутимось – тут має бути "міського" чи "розселення" взагалі!) середовища і містобудівної цінності міської території" [13, с.13]. Ще менш осмисленим є II етап згаданого "порядку виконання комплексної схеми...", що пов'язаний з "визначенням цілей і умов покращення якості навколишнього середовища". Тут і розробка "екологічних обмежень"



господарської діяльності у місті, і визначення "екологічно орієнтованих напрямів удосконалення [функціонального зонування, транспортно-інженерної інфраструктури, зелених насаджень, рекреаційних об'єктів, санітарно-захисних і охоронних зон]", що регламентуються "нормативами мінімально допустимих рівнів забруднення природного середовища" та "перспективними нормативами, що відображають оптимальний за санітарно-гігієнічними та екологічними критеріями рівень вимог до стану навколишнього міського середовища". Однак усі ці "розробки" і "визначення" даремні поза дійсно професійної містобудівної документації. Саме зміст містобудівних рішень намагаються "внести" (але вельми однобічно та невдало) до "загальної стратегії природоохоронної (?) діяльності на території міста" (що вносить більше плутанини, ніж користі для важливої справи "збереження міського середовища"). Тому й III етап (заклучний) "порядку виконання комплексної схеми охорони..." – "Довгострокова програма", що містить варіанти фінансування, банк, відбір, оцінку та ранжування "заходів" [13, с.19] може стати (й у минулому – ставала) джерелом безрезультативних (зайвих) витрат бюджетних коштів, коли така Програма не базується на генеральних планувальних містобудівних рішеннях, для реалізації яких вона й передбачена (див. також [4]). Не випадково такі "Схеми" і "Програми" не набули у подальшому автономного поширення, але багато вад та ілюзій такого підходу (вузько "урбоекологічного") зберігаються й зараз.

В основі стійких вад (на жаль – екоорієнтованих) розуміння гетерогенного ландшафтного цілого – процесо-середовищного феномену розселення (у т.ч. міста) знаходяться (про що вже говорилося раніше) опозиції "штучне (місто)" – "природа" (навколишнє середовище) і людина (окремо) – місто (окремо)". Звідки така омана натуралістично-емпіричного підходу? Показовою у цьому відношенні є праця В. Касалицького [14], де автор, на наш погляд, необачливо говорить: "для мешканців місто є навколишнім середовищем, із яким вони знаходяться у взаємодії", звідси трактування "населеного пункту" як "навколишнього середовища у сенсі сукупності основних фондів та обладнання, які дозволяють людям жити і виконувати свої функції... та продовжувати прогресивно розвиватися у майбутньому" [14, с.46]. Й далі автор робить на взір правильний висновок, що місто можна розглядати як систему (додамо – тут "система", як й у багатьох інших випадках, зайве слово-паразит, – має бути семантично точне "як ціле"!)) лише разом з його населенням, тобто з функціями, для виконання яких воно призначене. В правильності цього положення можна переконатися на прикладі логічної абстракції – "міста без населення" [14, с.47]. Але саме таку безглузду абстракцію (всупереч самому собі) бере "на озброєння" у своєму дослідженні В.

Касалицький, коли залучає для зв'язки слів (сенсів) термін "система", щоб таким чином виразити "матеріальну сутність міського навколишнього середовища" [14, с.47]. Але мова, вочевидь, йде про штучну фізичну (навіть субстратну) складову міського середовища, де й існує людина як психофізичний його компонент. З певних ідеологічних мотивів того часу автор лякається такого цілісного погляду, коли пише: якщо ж допустити, що оточуюче людину середовище формують окремі люди чи групи людей, то у комбінації з різними інакшими (?) філософськими і політичними поглядами може виникнути обґрунтоване прагнення покращити навколишнє середовище, й робиться висновок – певні здібні індивідууми чи групи людей мають "право" з метою покращення свого навколишнього середовища усунути інших індивідуумів чи групи людей, які його "погіршують" [14, с.52]. Але як показує й наша історія й наше сьогодення, усе може відбуватися саме навпаки. Та й усунути людину із складу середовища принципово неможливо! Тому даремними є усі спроби проектувати, формувати, управляти маючи на увазі виключно "матеріально-просторове", "навколишнє", "штучне", "архітектурне" середовище, навіть із залученням для цього людини ("людського фактору", уявлень "людиноцентризму" тощо) й у якості цілі, й у якості засобу суспільної діяльності. Як відмічає В. Касалицький, стабілізувати положення стосовно "концентрації матеріальних сутностей у певних центрах" у процесі урбанізації на "якомусь певному оптимумі" адекватному матеріальній основі навколишнього середовища та рівню життя людського суспільства, "поки що не вдалося" [14, с.95]. Але такого оптимуму, тим більш як "динамічного фактору", не існує за визначенням. І сам автор констатує: очікуваного "інфаркту" метрополій, таких як Нью-Йорк, Токіо, Лондон та їм подібних, недуги яких добре відомі, не відбувається; замість того, щоб зменшуватися, ці міста продовжують зростати, і ідеальні сільські кутки, де жити приємно, навпаки швидко втрачають своє населення [14, с.96].

З. Гідіон у свою чергу (і у свій час) відзначав: "Безперервна динаміка змін меж [поняття "місто"] не допускає більше тої відокремленості, яка визначалася поняттями "село – місто – велике місто". У 1953 р. на конгресі СІАМ в Екс-ан-Провансі Ле Корбюзьє запропонував установити більш загальну назву "агломерації людей" [15, с.444]. Пора зрозуміти, що феномен розселення (та механізм його здійснення) значно складніше, ніж численні його (перш за все як "міста", "району") спрощені концепції вузько однобічного, чи "галузевого", чи емпіричного, чи утилітарно-матеріального трактування, навіть як "екосистемного" міста "кінцевої величини". В.В. Владіміров, який зазначав важливість принципів "екологічної рівноваги" і поступового еволюційного розвитку "екосистемної" ідеології, у той же час констатує, що така ідея може

бути реалізована лише частково, оскільки також (як й у випадку ідеї "лінійних міст" багато у чому відірвана від життя [як "кардинальна перебудова розселення"], занадто схематична і недостатньо гнучка, часто ускладнює екологічну обстановку, а не оздоровлює її [9, с.125]. Це стосується й ідеології "нового урбанізму", як оновленої версії міст-садів Е.Говарда на даному етапі планування міст. Але відродження малих міст, як "спроба відновлення духу територіальної громади", може бути одним із прийомів створення одного з видів можливих морфотипологічних груп фрагментів ландшафтного цілого – ареалу розселення на основі відповідних планувальних обґрунтувань ефективності таких (локальних) складових у межах певного регіону, метрополісу, про що твердять й самі ідеологи "нового урбанізму" [16, с.12]. Двозначну оцінку містам-садам, що були засновані Е. Говардом, надав майже 90 років тому Т. Адамс: такі міста показують шлях до реалізації тих принципів, в ім'я котрих мусить заохочуватися територіальне розширення сучасних міст та розвиток нових міських центрів ("рецентралізація" за Т. Адамсом) [17, с.13]. Й у той же час він пише: хоча за різноманітністю функцій міста-сади Е.Говард проєктував справжнє місто, однак відносно розмірів [Е. Говард] мав на увазі замкнуту громаду. Розміри міста мали бути штучно обмежені та розраховані приблизно на 30 тис. мешканців, притому це обмеження досягалося... за допомогою встановлення земельного поясу, постійно зберігаємого для сільського господарства [17, с.46]. Зігфрід Гідіон переконливо показав недостатність ідеї міста-саду: з плином 60 років, протягом яких було створено багато варіантів міст-садів, стало зрозуміло, чому ця ідея була приречена на провал. Неможливо вирішувати сучасні проблеми міст лише частково (!). Тільки далекоглядний та всеосяжний проєкт планування міста у масштабі, що охоплює усе сучасне життя в усіх його проявах, може розв'язати задачу [перенаселеності міст], що була поставлена Е. Говардом... План сучасного міста має бути розроблений комплексним методом з врахуванням великого числа факторів; місто може перейти із статичного стану до свободної органічної рівноваги [15, с.410,427]. Ці важливі висновки ми ще будемо обмірковувати нижче у рамках тематизмів нашої роботи.

У світі вищесказаного необхідно ще раз зупинитися на семантичному змісті фізичних понять "екологічний каркас" і "природний каркас" у рамках прояснення "матеріальної основи середовища". Як можна спостерігати, у літературі з питань фізичного смислу процесів і середовища розселення існує опірність положень емпіричних містобудівних, географічних, екологічних та інших спеціальних досліджень інтегративному (цілісному) осмисленню свого об'єкту та предмету (незважаючи на заявлену "конструктивність") та намагання просторово-механістично розділяти в "опозиційний спосіб" його (об'єкту)

гетерогенних складових, як це демонструє, наприклад, відомий концепт "поляризації ландшафту" (за Б.Б. Родоманом) чи просторова схема "екологічного каркасу" [9, с.150]. Ї це найбільш складна проблема натуралістичного погляду на світ. Як пише В.В. Владіміров, такий погляд обумовлений намаганням "врівноважити негативні наслідки урбанізації шляхом створення у безпосередній близькості від міських утворень територій-противагів з різним містобудівним і екологічним режимом – від зон масового відпочинку до заповідних" [9, с.37]. Він же нагадує: термін "екологія" запроваджено Е. Геккелем у 1866 р. й буквально означає "наука про дім і господарство". Предметом екології є взаємовідношення організмів з навколишнім [природним] середовищем на різних рівнях – популяційному, біогеоценотичному і біосферному [9, с.142]. Тому перше здивування стосовно терміну "екологічний каркас" й викликає саме "екологічний" (з "каркасом" тут усе ясно – це несуча основа, кістяк, "скелет"). Тоді виходить (коли розуміти "логос" як думка, наука, знання) мова йде про "скелет науки чи знання"? Очевидно, тоді й немає ніякого фізичного смислу у цьому терміні, якщо не розуміти "логос" як софійну культурну форму дійсності (у т.ч. й природних феноменів) що запропоновано у нашій креативно-рекурсивній концепції розселення – інакше з'являється "скелетно-науковий" абсурд. Це ж стосується й терміну "екологічна рівновага", хоча мова тут йде про "стан природного середовища району", де забезпечується саморегуляція, охорона та відтворення його основних компонентів [9, с.145]. Знову ж можна було б говорити про "екологічні взаємодії" речей та їхніх компонентів (у рамках нашого розуміння логосоцентризму феноменів дійсності) в аспектах ефектів процесо-середовищних взаємодій (звідси й чотири роди/види взаємодій: економічні, соціальні, екологічні, планувальні) – при цьому (увага) необхідно уникати також абсурдних розрізень емпіричного світогляду про "внутрішнє" та "зовнішнє" середовище. Прикладом подолання "полярно-морфологічного" підходу до мережевої інтеграції культурної та природної матеріальної спадщини (поліфункціонального диференційованого середовища міст) є праця стосовно обґрунтування необхідності проєктування не тільки єдиних мереж охороняємих (пильнованих) природних територій і культурної спадщини, але значно більш складних за змістом вбудованих одна в одну мереж охороняємих (пильнованих) територій [18]. Автори цієї праці переконливо стверджують, що запровадження загальної категорії "охороняємі (пильновані) території" з розгорнутою класифікацією та чіткими вимогами до режимів охорони визначає певний статус, який "необхідно поширити на усі місцезнаходження пам'ятників історії і культури та включити в охороняємі (пильновані) території перш за все [окрім "охороняємих (пильнованих) природних територій"] археологічні,

літературні, архітектурно-етнографічні та інші музеї-заповідники, а також заповідні та охоронні зони міст, історичні вулиці та квартали, ...мисливські угіддя, береги водойм і акваторії із значними рибними та іншими харчовими ресурсами" [18, с.22]. Таким чином такі "вбудовані охороняємі (пильновані) території" з особливим семантичним статусом, визначенням для унікальних фрагментів ландшафтного цілого, утворюють певний різновид складових (не тільки як "каркас", а й як територіальна мережа) інтегральної інфраструктури міста (регіону), що існує як ландшафтне (процесо-середовищне) ціле.

Не дивує, що концепт "екологічний каркас" поступово був замінений поняттям "природний каркас", яке нажалі не усуває його змістовну обмеженість та дає неадекватну орієнтацію на його "випереджуване формування" по відношенню до містобудівного зонування, та його трактування як "природоохоронної концепції перетворення та розвитку міста в рамках генерального плану", хоча до цього існує і застереження, що природний каркас не є абсолютно автономною територією, а [мережа] озеленення міста "входить" у природний каркас у якості "самостійної інфраструктури" [19, с.7]. Ці тези будуть ще розглянуті більш детально нижче, а поки поставимо питання що не так з поняттям "природний каркас", у чому його семантична "крихкість". Н.С. Краснощекова надає такі визначення: "Природний каркас формується на базі гідрографічної мережі з урахуванням геоморфології і рельєфу переважно у вигляді територіально безперервної [мережі] відкритих озелених просторів [усіх видів] у взаємозв'язку з природним оточенням" [19, с.6]. Й далі надаються уточнення: природний каркас виконує не тільки загальноекологічні, але й захисні функції від природних і антропогенних негативних впливів, а також сприяє досягненню самобутнього та естетично виразного архітектурно-ландшафтного вигляду міст. Лісові (природні) комплекси і озеленені території у складі природного каркасу методологічно враховуються одночасно як об'єкти охорони, як засіб захисту природних ресурсів (водних, земельних, біологічних), як засіб оздоровлення середовища життєдіяльності людини [19, с.10,11]. Із вищесказаного випливає, що поняття "природний каркас" не поширюється на забудовані території міст (на взір не маючих природного базису чи природної підоснови, що вочевидь не так), до того ж цей "каркас" неначе автономно "взаємозв'язаний" із зовнішнім "природним оточенням". Постає питання, що є армуючою основою такого "каркасу" (крім штучно призначеної "функції" буферної прокладки), який "формується в територіальних параметрах "місто плюс приміське оточення", "як основне планувальне обмеження" [19, с.11]. Тут ми стикаємося знов з концептом "поляризованого ландшафту" у більш м'якій версії спрощеного, механістичного прийняття планувальних рішень, коли постійно змішуються природно-фізичні фактори і логіко-системні містобудівні



категорії у межах одних регулятивних (фізикалістських) суджень. Ї не випадково констатується: багатофакторної класифікації озелених просторів узагальнюючого характеру, як і [мереж] озеленення, не розроблено [19, с.41]. Також нез'ясованим залишається джерело "екологічної активності" площинних елементів (національні природні парки, природно-культурні заказники та інші [особо охороняємі природні території], міські ліси та лісопарки, захисні ліси, зелені зони міст), лінійних елементів (перш за все річки та їхні заплави, вододіли, у т.ч. їхні ліси, захисні насадження, у т.ч. вздовж залізниць і автодоріг), точкових елементів (особливо значущі пам'ятники природи і матеріальної культури з їхніми охоронними зонами тощо) "природного каркасу" міста, агломерації, регіону [19, с.51–53]. Очевидним є те, що неможливо вирішити природно-ландшафтно-охоронні питання як в певних автономних розробках чи окремих "розділах" з "автономною методологією" і "галузевою" нормативною базою до, після чи замість розробки стратегічної містобудівної планувальної документації, куди іноді пропонують просто механічно вставляти такі "розділи" (на кшталт "стратегічної екологічної оцінки"). Про це ще буде мова у подальшому. А у якості позитивного підсумку даного етапу аналізу можна говорити про вже сформоване уявлення про мережу озелених територій усіх видів як самостійної саме "інфраструктури" що потребує своїх правил і нормативів (транс)формування, й як складової інтегральної ландшафтно-інфраструктури – тобто міського середовища по відношенню до міських процесів, що визначають цілісність ландшафтного феномену розселення.

Перш ніж розгортати далі наш дискурс, ще раз звернемося до компетентних суджень О.П. Ковальова стосовно пошуків визначення та розрізнення уявлень про "каркас" і обґрунтування сутності "інфраструктури" як матеріалізації дії онтологічних механізмів динаміки ландшафту. Він резонно відзначає, що прибічники уречевленого рельєфу вважають що вони "ходять по рельєфу", чи усе ж по поверхні [суші], яка характеризується рельєфом?... Рельєф є організація відхилень (організація поля висот) земної поверхні [місцевості] від деякої фонові поверхні [1, с.441,442]. Ландшафт [природний] проявляється як гетерогенний континуум й у ньому взагалі неможливо зафіксувати ніяких фізичних частин. Ландшафт – це інтегральне відображення багатьох складно взаємодіючих процесів [1, с.29]. Але можна виділити "міський каркас", що поділяє зони "пасивного" та "інтенсивного" життя (поля "ділової активності"). Зони активності у найбільшому ступені концентруються в вузлах каркасу та вздовж найбільших транспортних магістралей, а найбільш широкий спектр активності має спостерігатися у центральній частині міста та звужується у напрямку периферії (де амплітуда зменшується), хоча вздовж

головних магістралей активність може залишатися високою – центр міста виступає джерелом хвиль активності [1, с.694,695]. Справді, дійсність є такий процесо-середовищний континуум взаємодій природно-техно-соціумальних феноменів розселення, що проявляються в ефектах взаємодій чотирьох базових процесів, які мають резонансно-осциляційний спірально-хвильовий характер. Це обумовлює такі логос-системні планувальні (у даному аспекті – архітектонічні) утворення як циклічно рухливі процесо-середовищні цезури (межі-зв'язки) і стадійно-стабільні процесо-середовищні дестинації (належної епітаксії речей у їхньому розвитку), а також субстанційну цілісність феноменів розселення, яка має різні фрагменти згущення (резонансів) активності і взаємодії компонентів речей ("каркаси") чи розрядження таких ("поля впливу") завдяки дії інваріантних агрегатів планувальних трансцендентних технологій циклостадійного конфігуративного здійснення культурних форм дійсності. О.П. Ковальов говорить про рухливу морфотипізацію ландшафтів на основі морфоатракторів [1, с.162] (додамо: експлікації моно-, епі-, метаформ), що виключає механічне штучне дроблення та розмежування навіть природно-техногенних комплексів (одиниць міського фізичного середовища), коли "вправлення у комбінаторній логіці не складають "істинних" моделей реальності, й тоді немає чіткої кореляції між уявними образами [як догмами] та природними явищами" [1, с.164]. Тому можна констатувати, що "природний каркас" (тим більш "екологічний каркас") чи "урбокаркас" не є фізична річ чи явище (а такими є вододіли і тальвеги як "лінії побудови рельєфу" землі, що утворюють річкову мережу та морфоскульптуру міжиріч за Б.А. Казанським), а є місце можливої реєстрації вимірюваних перемінних характеристик (параметрів) активності/інтенсивності взаємодій процесо-середовищних феноменів та їхніх гетерогенних складових (економічні, соціальні, екологічні та планувальні взаємодії та відповідні ефекти здійснення форм-логосів). Тобто вищеназвані "каркаси" можна вважати певними метафорами того, що може бути визначено як (психо)фізична "інфраструктура" – міське середовище ландшафтного цілого, субстратною складовою якого й є "водно-зелена мережа" (у операційному сенсі – "комплексна зелена зона" міста/метрополісу чи регіону). Прикладом такого комплексного підходу можна розглядати "зелений план" регіону Іль-де-Франс у рамках його Генеральної схеми (1994, 2008), що включає чотири складових проєкту: "зеленої мережі" Парижу та агломерації, радіусом 10 км; "зеленого поясу", радіусом 30 км; "корони сільських земель"; "зелених зв'язків" вздовж долин річок [19, с.121–127]. Ми повернемося до більш детального розгляду цих питань у подальшому.

Історичне становлення ландшафтно-інфраструктурних уявлень у вітчизняній практиці можна простежити у процесі загального аналізу етапних

містобудівних рішень Генеральних планів м.Києва та Програм зеленої зони (чи комплексної зеленої зони) Києва, коли було досягнуто розуміння саме комплексної (єдиної) зеленої зони міста та приміської зони (метрополії) та переборення статичного погляду на зміст "зеленої зони" як виключно зовнішнього поясу навколо міста (що було зафіксовано ще "ГОСТом" 17.5.3.01–78). Таке адекватне визначення досить ясно надане вже у "Методичних рекомендаціях із складання десятирічного плану розвитку комплексних зелених зон міст і селищ міського типу УРСР на 1991–2000 роки" (КиївНДПмістобудування, 1988): комплексна зелена зона – це науково обґрунтована сукупність територій у межах населених місць та за міською межею, яка включає зелені насадження, водні простори й інші елементи природного ландшафту, ...що забезпечують рекреаційні, санітарно-гігієнічні, естетичні і соціальні функції з метою створення здорового середовища для праці, побуту і відпочинку населення [20, с.4]. В.П. Кучерявий, який солідаризується з таким визначенням, відзначає що 1990-ті роки (й слід сказати додатково – і 2000-ні роки також!) для озеленення українських міст і селищ "як основного заходу екологізації урбанізованого середовища" були втрачені [21, с.109]. Тому виникає нагальна необхідність, пише В.П. Кучерявий, повернутися державі до власного українського досвіду [розроблення програм] розвитку комплексних зелених зон міст і селищ. Й зокрема звернути увагу на вище зазначені методичні рекомендації, де викладені основні положення з формування комплексних зелених зон (нерозривного об'єднання кількісно та якісно озелених територій міста і його приміської зони як цілісного ареалу розселення – метрополісу) [21, с.110].

Протягом десятиріч загальною непереборною інвентаризаційною проблемою формування та розвитку зеленої зони Києва є відсутність надійної і достовірної інформації щодо визначеної кількості, меж, площі та стану озелених територій (аж до 2005 р., коли й була розроблена Програма комплексного розвитку зеленої зони м.Києва до 2010 р., але й не без відомих викривлень), коли фінансування діяльності комунальних підприємств з озеленення міста було пов'язано з відомчими "валовими" показниками площі територій, що знаходилися на їхньому балансі. Разом з тим простежується очевидна тенденція зменшення у більшому ступені площ резервних територій озеленення відносно площі заново створених паркових територій, які поступалися територіям нової житлово-громадської забудови.

Уперше "Генеральна схема зелених насаджень приміської зони м.Києва" була розроблена АПМ районного планування інституту "ГІПРОМІСТО" у 1946 р. (розробники В.І. Новіков, Д.І. Богорад, М.О. Чернишев, Л.І. Журбіна), матеріали якої було використано у Генеральному плані відбудови Києва у

1949р. – формування мережі озелених територій, гідропарку на Трухановому острові, території ВДНГ. А вже у "Пояснювальній записці до десятилітнього плану розвитку зеленої зони м.Києва на 1951 – 1960 роки" (Держінститут "Київпроект", 1951; розробники О. Осмер, Б. Приймак, М. Дибовський, В. Реутовський) були наведені загальні дані: площа території Києва – 60,5 тис. га; зелені насадження на 1946р. (без внутрішньоквартальних) – 34,8 тис. га ( у т.ч. ліси – 32,7 тис. га); території загального користування (з урахуванням двох ботсадів, зоосаду і гідропарку) – 1244,2 га, а забезпеченість населення – 6 кв.м/1 особу. За генеральним планом реконструкції Києва на перспективу 20 років (після 1949р.) рівень забезпеченості намічалось довести до 20 кв.м/1 особу.

В матеріалах Генерального плану розвитку м. Києва на період до 1980 р. (розроблений Державним інститутом Київпроект у 1966 р., затверджений Постановою КМ УРСР від 07.12.1967 №1351), том VIII "Територіальний розвиток м.Києва та основи його архітектурно-планувальної структури", розділ "Планувальна структура міста" (власний архів автора), в частині питань "озеленення територій" (глава IX, розробник Є. Атаманенко) приведені такі дані. У 1917 році площа зелених насаджень у межах забудованої території Києва складала 543,8 га. Станом на 01.01.1965 р. площа озелених територій загального користування складала 1488,47 га, а з урахуванням спеціальних парків (ботсади, зоопарк, "виставка передового досвіду" – 540,0 га) – 2028,47 га, а середня забезпеченість населення, відповідно – 11,8 кв.м на 1 мешканця та 16,0 кв.м/особу. Площа лісопаркових господарств складала 36900 га. До 1980 р. передбачалося зростання площі озелених територій загального користування до 5762 га (забезпеченість при збільшенні населення до 2,2 млн осіб – 26,2 кв.м/особу), а з урахуванням спеціалізованих парків – до 6310 га (забезпеченість – 28,0–32,0 кв.м/особу). Додатково, при зарахуванні наявних на той час резервних територій, озеленені території загального користування складали площу 10246,2 га (46,6 кв.м/особу), а із спецпарками 10794,2 га (49,1 кв.м/особу) – майже світовий рівень, але в реальності тенденція змін мала протилежний характер. Рівень забезпеченості фактично знижувався і тому завищувалися (викривлялися) дані інвентаризації на 20–22% для демонстрації певного поступу до нормативних показників та відповідного фінансування. До речі вже давно норма зелених насаджень громадського призначення, що припадають на 1 особу та розташовані у радіусі до 500м від її житла, складає у Франції 10м<sup>2</sup> (РІ "Районне планування і містобудування", вип. 3. – М.: ЦІНІБ, 1978. – С.18 – 19), а міжнародна норма озелених територій (саме власне парків) складала 20 – 25 кв.м/особу (РІ "Районне планування і містобудування", вип. 24. – М.: ЦІНІБ, 1978. – С.16).

Окрему мінливу лінію розробок мала у цей період історія підготовки проєктів, планів і програм зеленої зони Києва, рішення яких не завжди кореспондуються з рішеннями Генеральних планів Києва. Згідно Постанови РМ УРСР від 15.07.1955 №869 "Про десятирічний план створення та розвитку зелених зон міст і робітничих селищ УРСР на 1955–1964 рр." був розроблений проєкт зеленої зони Києва на 1956–1965 роки (Інститут "Київпроект", 1958; автори – Г.М. Слуцький, Ю.К. Киричек, В.І. Поліщук, Й.П. Бронштейн, М.С. Обозненко), яким межа зеленої зони встановлювалася із розрахунку створення навколо забудованої території смуги зеленої зони, ширина якої приблизно дорівнює середньому діаметру території забудови міста відповідно до Генерального плану його розвитку. Уся територія зеленої зони складала 381971,2 га (в т.ч. Київ – 76112,2 га), з них комунальні ліси – 4441,2 га (у Києві – 37616,3 га), держлісфонд – 151790,3 га (у Києві – 37616,3 га). Проєкт приміської зони м.Києва був затверджений спеціальною комісією відповідно до Постанови КМ УРСР від 30.12.1967 № 1180–420. Межі зеленої зони Києва були затверджені рішенням Київського міськвиконкому від 30.09.1969 № 1734, котрим передбачалося й створення зеленої зони м.Києва.

Згідно Постанови РМ УРСР від 20.05.1971 № 227 "Про десятирічний план комплексного розвитку зелених зон міст і селищ міського типу Української РСР на 1971–1980 рр." був розроблений "Перспективний план розвитку зеленої зони м.Києва на 1971–1980 рр." (Інститут "Київпроект", 1970) і потім "Скоригований перспективний план комплексного розвитку зеленої зони м.Києва на 1971–1980 рр." (Інститут "Київпроект", 1975; автори – Г. Слуцький, С. Покришевський, І. Казіміров, Є. Атаманенко, Ю. Косенко). Про обставини таких змін можна міркувати коли ознайомимося з матеріалами Рекомендацій семінару (1978), де говориться: протягом останніх 15 років практично не розроблялося самостійних проєктів комплексних зелених зон міст і селищ, а складені проєкти у 1958–1962 роки, розраховані на 10–15 років, вже не можуть служити основою для перспективного планування зон. Тому необхідно встановити єдиний об'єм і зміст комплексних зелених зон, як у окремих проєктах цих зон, так й при розробці їх у комплексі з генеральним планом міста та приміської зони [22, с.7,9].

Основним завданням "Перспективного плану комплексного розвитку зеленої зони Києва на період до 1980 р." були: створення навколо Києва приміських лісопарків, лугопарків і облаштованих лісових масивів, що глибоко уклинені у територію міської забудови (лісопаркові клиннє, водно-зелений діаметр Дніпровських островів та прибережних смуг). Скоригований перспективний план містить такі показники (що знайшли своє відображення у Постанові РМ УРСР від 13.01.1977 № 21 "Про розвиток зеленої зони м.Києва"):



загальна територія зеленої зони – 382801,2 га, існуючі ліси – 178150,0 га, лісопарковий пояс – 35687,0 га. Площа Києва – 78 тис. га, його забудована частина – 28 тис. га. Озеленені території загального користування Києва: 1971р. – 3150,0 га (18,7 кв.м/особу); 1981р. (оцінка) – 4089,0 га і додатково 280,0 га Пуща-Водицького і Голосіївського лісництв (20 кв.м/особу).

Разом з тим масштабний аналіз реалізації Генерального плану Києва на період до 1980 р. (Управління генерального плану Головкиївпроекту, 1978; автори – М.М. Дьомін, С.А. Дюжев, І.Л. Казіміров, Я.Б. Левітан, В.Д. Махрін, Г.М. Слущкий, А.О. Ткачов, В.І. Хомченко, Ю.Г. Черепанов, Е.Ю. Лішанський) показав вже помітні розбіжності стосовно реалізації планувальних рішень даного Генерального плану. У межах забудованої частини Києва площа озелених територій загального користування (1978 р.) становила 3416,0 га (замість передбачених 3714,0 га), середня забезпеченість – 17 кв.м/особу (замість 19,1 кв.м/особу). Було передбачено генеральним планом збільшення таких озелених територій до 5762,0 га і забезпеченості до 30–32 кв.м/особу, але оцінка (по факту) фіксує 4089,0 га і забезпеченість 18,8 кв.м/особу (без врахування лісопаркових ділянок) – через випереджувальне зростання чисельності населення. Вже тоді стало помітним перекошування у пріоритетах використання міських територій стосовно масштабів житлового будівництва. Так у пропозиціях до ТЕО обґрунтування розвитку м.Києва (1979р.) прямо стверджується: на перспективу підвищення щільності житлового фонду сельбищної території необхідно здійснити за рахунок такого підвищення щільності у житлових районах, а також за рахунок підвищення питомої ваги площі житлових районів у балансі сельбищної території міста. Згідно генерального плану територія житлової забудови порівняно з опорним 1964 роком скоротилася з 58% до 43% за рахунок "непомірного (?) збільшення території зелених насаджень загального користування" (додамо – тут "наше" будівельне лобі буде аплодувати!). Й надається "аргумент": "територія зелених насаджень загального користування, що включені до балансу у сельбищну територію складає у розрахунку на 1 людину 30 кв.м, що ледве не у 1,5 рази перевищує норматив "СНиП" – 21 кв.м/особу" [23, с.17,18]. Отак, гонитва за досягненням директивних показників та з вузькоекономістськими поглядами на світ й його цінності має давно антицивілізаційну традицію, коли заради вирішення однієї із містобудівних проблем ( на взір соціально важливої чи реально комерційно "корисної") ігноруються інші не менш важливі і актуальні завдання й навіть допускається руйнування та знищення різних фрагментів міського середовища (особливо саме озелених територій і об'єктів природно-заповідного фонду і культурно-історичної спадщини). Але це не єдина "біда – згадане вище "непомірне збільшення" озелених територій загального

користування існувало, на жаль, тільки на папері в інвентаризаційних списках аж до часів розробки останньої Програми комплексного розвитку зеленої зони Києва (2005), про що вже говорилося і детально буде розглянуто у частині II.

Ретроспективний огляд зародження негативних тенденцій формування і розвитку водно-зеленої інфраструктури дозволяє продовжити матеріал "Аналізу реалізації Генерального плану м.Києва" (Управління генерального плану м. Києва Головкиївпроекту, 1981; автори – М.М. Дьомін, Г.М. Слуцький, Я.Б. Левітан, Ю.Г. Черепанов, Н.Б. Мельнікова, С.А. Дюжев, С.І. Якименко та інші). Фактично – це підсумковий аналіз реалізації Генерального плану Києва на період до 1980 р. після досягнення його проєктного строку дії. Стосовно стану зеленої зони Києва були встановлені наступні дані. Площа лісопаркового поясу складає 35477 га (скорочення на 210,0 га); після проведеної у 1980 р. інвентаризації з вилученням з балансу "Київзеленбуду" частини Голосіївського лісопарку і "заміського об'єкту" (читай урочище Межигір'я!) площа озелених територій загального користування складала 3800,0 га замість 4089,0 га. З урахуванням 352 га озелених територій двох ботанічних садів, зоопарку і ВДНГ забезпеченість населення була зафіксована у розмірі 18,9 кв.м/особу, що було близьким до нормативних вимог, але не до передбачених показників на цей період. Було встановлено, що інтенсивність зростання чисельності населення при незначному збільшенні (чи завдяки певних втрат) озелених територій загального користування негативно позначилося на показниках забезпечення мешканців Києва у ретроспекції: 1965 р. – 17,5 кв.м/особу; 1970 р. – 18,7 кв.м/особу (загальна площа 3150,0 га); 1975 р. – 19,1 кв.м/особу (площа 3714,0 га); 1980 р. – 18,9 кв.м/особу (площа 3800,0 га).

Можна вважати певним зразком спеціалізованої містобудівної документації (змістовним та методичним) "Проєкт зеленої зони м. Києва на 1981 – 1990 роки" (саме комплексної зеленої зони Києва та його приміської зони!), що був розроблений в Управлінні генерального плану м. Києва Головного управління "Київпроект" в 1981 р. (авторський колектив А.С. Бондарчук, С.А. Дюжев, А.С. Холоша, С.І. Якименко, Т.В. Меншикова, В.І. Бельдей та інші). Проєкт комплексної зеленої зони м. Києва включав перспективний план комплексного розвитку та розширення зеленої зони м. Києва на 1981 – 1990 рр. (том I) і містобудівні рішення щодо планувальної організації комплексної зеленої зони (томи II, III), де розглянуто межі і територія, природні умови, техніко-економічні основи і принципи архітектурно-планувальної організації території зеленої зони. Загальна площа комплексної зеленої зони м. Києва тоді складала 727354,0 га, у тому числі ліси – 244420,0 га (ліси Держлісфонду – 131026,0 га). Площа усіх видів зелених насаджень зростала з 248958,0 га (1980р.) до 257170,0 га (1990р.), з них у Києві

– до 15329,0 га у межах забудови. Площа озелених територій загального користування у межах Києва складала 4151,95 га (у т.ч. спецпарки – 352,0 га), а показник забезпеченості населення – 18,9 кв.м/особу (1981 р.). Після розробки ТЕО розвитку м. Києва до 2000 р. було проведено коригування перспективного плану комплексного розвитку зеленої зони на 1986 – 1990 рр., але тільки у межах території Києва (Управління генерального плану Головного управління "Київпроект"; авторський колектив Г.М. Бойко, С.А. Дюжев, А.С. Холоша, С.І. Якименко, 1985 р.), де було встановлено площу озелених територій загального користування 4741,67 га (з урахуванням парку КПІ, ботсадів ім. акад. Фоміна і АН України, зоопарку), а показник забезпеченості 19,3 кв.м/особу. Однак справжні кількісні характеристики мережі озелених територій не є винятковою проблемою існування зеленої зони – фактично забута ціннісно-якісна сторона справи, а така комплексна якісна оцінка таких територій була проведена майже 40 років тому.

Мова йде про "Комплексну програму заходів щодо формування системи зелених насаджень м. Києва" (Головне управління "Київпроект", Управління генерального плану, 1985; авторський колектив С.А. Дюжев, А.С. Холоша, І.М. Ткачиков, О.І. Родічкіна, С.І. Якименко, Г.М. Бойко, Ю.О. Бондарь, А.Ф. Сахаров та інші), яка була охарактеризована у рецензії (автори В.Г. Маєвская, А.О. Ткачев) як "методично новий, не маючий аналогів матеріал". У Програмі подано вперше аналіз кількісних і якісних характеристик усіх видів озелених територій (у тому числі пооб'єктно для територій загального користування) міста і лісопаркового поясу, виконані розрахунки "потреби у зелених насадженнях" на періоди до 1990р. і 2000р. для усіх житлових районів.

У складі даної Комплексної програми був розроблений "Перспективний план комплексного розвитку зеленої зони Києва на 1986 – 1990 роки", що передбачав приріст озелених територій загального користування на початок 1990р. до 5416,97 га, а забезпеченість населення – до 20,41 кв.м/особу. У скоригованому "Перспективному плані..." але вже у межах міста (автори С.І. Якименко, Г.М. Бойко, С.А. Дюжев, А.С. Холоша, 1985р.) передбачався приріст озелених територій загального користування на початок 2006р. (з прицілом на рішення Генерального плану м. Києва до 2005р.) до 7099,67 га, а рівня забезпеченості – до 23,3 кв.м/особу. Площа лісопаркового поясу Києва на розрахунковий строк Генерального плану збільшувалась з 63,4 тис. га. до 80,2 тис. га (міські ліси Києва складали 35,4 тис. га).

Останнім у "докомп'ютерну епоху" був виконаний "Проект комплексної зеленої зони м. Києва на 1991 – 2000 роки (Десятирічний план розвитку з виділенням завдання на 1991 – 1995рр.)", розроблений в Управлінні генерального плану Головного управління "Київпроект"(1990р.; авторський

колектив С.А. Дюжев, С.І. Якименко, Г.М. Бойко, А.С. Холоша), передбачав врахування рішень Генерального плану м. Києва на період до 2005р. ("Київпроект", 1984р.), генеральної схеми районного планування Києва та Київської області (КиївНДІмістобудування, "Київпроект", 1988р.), Комплексної програми формування системи зелених насаджень м. Києва ("Київпроект", 1985р.), Схеми розвитку відпочинку, туризму та курортного лікування м. Києва на період до 2005р. ("Київпроект", 1989р., ГАП С.А. Дюжев), але даний Проект ще не вийшов за межі стандартних вимог "Методичних рекомендацій" [20].

Зафіксована загальна площа комплексної зеленої зони – 727354,0 га, площа лісів та лісопаркових територій – 69300,0 га, у т.ч. лісопаркові господарства "Київзеленбуду" – 34940,0 га. У Києві на забудованій частині міста площа озелених територій загального користування складала 5357,3 га; додатково враховані 584,0 га спецпарків і лісопаркові території Голосіївського лісу і Пуща-Водицького курортного лісу (514,0 га), а також зелені насадження на "контрольованих (контролюючих)" територіях – 348,4 га (фактично резервні території). Крім того на балансі "зелених насаджень загального користування" все ще враховувався "спецоб'єкт" – ур. "Межигірське" (297,5 га). Звідси визначалася забезпеченість – 20,4 кв.м/особу, а на період 2000р. (баланс озелених територій загального користування – 6659,0 га) відповідно – 21,3 кв.м/особу. Таким чином було встановлено такі техніко-економічні показники розвитку на основі інвентаризаційної бази Київзеленбуд та звітних даних і відомчих планових показників (що не зазнали ще незалежної верифікації), які подані у таблиці. Даним проектом засвідчено, що зелені насадження на ділянках житлових кварталів та мікрорайонів займали у 1990 р. загальну площу 5056,0 га, та зменшення територій цієї категорії у зв'язку з відчуженням під ділянки будівництва, яке складало за період 1986 – 1990 рр. 198,0 га, а за період 1991 – 1995 рр. 294,0 га; загалом зменшення озелених територій (в межах житлових територій) з 1995р. до 2000 р. складало 432,0 га. За категорією озеленення на "вулицях, дорогах, площах, автостоянках" становило 1327,0 га, а планом передбачалося озеленення на площі 83,0 га, у т.ч. до 1995 р. – 41,0 га.

З метою початку подолання нагромаджених дефектів інформаційно-інвентаризаційної бази територіальних ресурсів зеленої зони Києва в умовах значних соціально-економічних змін було виконано "Обґрунтування, планувальне закріплення та комплексний розвиток мережі озелених територій і об'єктів природно-заповідного фонду Києва"(АТ "Київпроект", управління "Київгенплан", 1994р.; авторський колектив С.А. Дюжев, Г.М. Бойко, Т.В. Меньшикова, А.С. Холоша, Т.П. Шакур) як аналітичний етап в ході паспортизації міських земель у т.ч. озелених територій, що мають інваріантний та/чи домінуючий функціональний профіль та статус територій,

що особливо охороняються. Було надано пропозиції щодо коригування меж, планувального закріплення функціонального призначення і природоохоронного режиму озелених територій, а також стосовно резервування територій для перспективного формування і розвитку мережі озелених територій загального користування та об'єктів ПЗФ з урахуванням планувальних характеристик існуючих і резервних озелених територій, а також міських лісів та лісопарків.

Таблиця 1.

Техніко-економічні показники розвитку комплексної зеленої зони  
м. Києва на 1991 – 2000 роки (територія зеленої зони 727354,0 га)

| Назва показників                                          | Одиниця виміру | Техніко-економічні показники |                   |                   |
|-----------------------------------------------------------|----------------|------------------------------|-------------------|-------------------|
|                                                           |                | На 01.01. 1991 р.            | На 01.01. 1996 р. | На 01.01. 2001 р. |
| Територія в межах міста                                   | га             | 82500                        | 84800             | 84800             |
| Населення                                                 | тис. чол.      | 2620                         | 2945              | 3130              |
| Площа зелених насаджень у межах міста,                    | га             | 57691                        | 57907             | 58332             |
| у т.ч. насаджень загального користування (з лісопарками); | га             | 37347                        | 37604             | 37921             |
| Забезпеченість                                            | кв.м/особу     | 142,5                        | 127,7             | 121,2             |
| Територія у межах міської забудови                        | га             | 31800                        | 34100             | 36000             |
| Площа зелених насаджень у межах міської забудови,         | га             | 18914                        | 19130             | 20897             |
| у т.ч. насаджень загального користування                  | га             | 5357                         | 6048              | 6659              |
| Забезпеченість                                            | кв.м/особу     | 20,4                         | 20,5              | 21,3              |

Однак вже тоді й ці показники були несвідомо (чи свідомо) "прикрашені" тому що не було проведено топографічно фіксованої верифікації ділянок озелених територій усіх видів, й цей "гріх" притаманний усім інвентаризаційним даним КО "Київзеленбуд" (й не тільки), які були використані при розробці Генеральних планів Києва та його приміської зони на період до 2005р. й на період до 2020 р. (Інститут Генерального плану м. Києва "АТ "Київпроект"), що були затверджені, відповідно, Постановою ЦК КПУ і РМ УРСР від 13.05.1986 №177 та Рішенням КМР від 28.03.2002 №370/1804.

Таким чином наступні показники стосовно зеленої зони Києва у чинному Генеральному плані Києва (з урахуванням передбаченого розширення його проектних меж) мають певну помилку: збільшення площі озелених територій загального користування з 5289,4 га (2001 р.) до 7608,0 га (2020 р.), й показників забезпеченості – з 20,3 кв.м/особу (2001 р.) до 28,7 кв.м/особу; збільшення площі лісопаркового поясу передбачалося з 34,9 тис.га (2001 р.) до



48,9 тис.га (2020 р.) [24, с.39]. До речі, згідно попереднього Генерального плану Києва до 2005 р. площа озелених територій загального користування мала скласти на розрахунковий строк 7,1 тис.га (вихідний показник 1985 р. – 4,6 тис.га). Перед очима хронічна неузгодженість і невідповідальне ставлення до створення та підтримання адекватної інформаційної бази, й це характерно не тільки для галузі зеленого будівництва і розвитку територій рекреаційного призначення. Як одному із авторського колективу розробників архітектурно-планувальних рішень двох останніх Генеральних планів і керівнику розробки розділів цих містобудівних документів "Озеленені і рекреаційні території" було необхідно враховувати вище зазначені обставини і ступінь достовірності інвентаризаційних даних при визначенні масштабів резервування територій перспективного зеленого будівництва та ландшафтної реконструкції, проведення відповідних розрахунків розвитку рекреаційної сфери. Тому й до тепер неможливе проведення вимогливого зіставлюваного ретроспективного чи/та сучасного аналізу стану і динаміки формування та розвитку (тим більш – відтворення) комплексної зеленої зони Києва. Відправною "точкою" такого аналізу може бути інформаційно-розрахункова база чинної Програми зеленої зони Києва, яка у центрі уваги нашого дослідження, але існує загроза зруйнування цієї напрацьованої бази через некомпетентні і маніпуляційні рішення КМР та чиновників КМДА (про це буде сказано далі більш детально). Окремою темою, що потребує спеціального додаткового дослідження, є більш ґрунтовне визначення принципів та методів розрахунку економічної, соціальної, екологічної і планувальної ефективності комплексних зелених зон; стосовно розвитку даної існують вже певні ґрунтовні напрацювання (див. [20, с.52–57; 25; 26, с.76,77]).

Продовження буде

## ЛІТЕРАТУРА

1. Ковалёв А.П. Ландшафт сам по себе и для человека. Монография / А.П. Ковалев. – Харьков: "Бурун Книга", 2009. – 928 с.
2. Дюжев С.А. Зміст і значення стратегії генерального планування (до проекту Стратегії розвитку м. Києва до 2025 року/ С.А. Дюжев // Містобудування та територіальне планування. – Київ: КНУБА, 2011. – Вип.41 – С. 158–174.
3. Дюжев С.А. Генеральне стратегічне містобудівне планування та проблеми планувального управління розселенням (частина перша: як подолати теоретико-методологічну і проєктувально-методичну кризу) / С.А. Дюжев // Містобудування та територіальне планування. – Київ: КНУБА, 2023. – Вип. 82. – С. 129–184.
4. Дюжев С.А. Генеральне стратегічне містобудівне планування та проблеми планувального управління розселенням (частина друга: проблеми, перешкоди щодо їх розв'язання, актуальні завдання та технологічні вимоги до змісту містобудівної документації) / С.А. Дюжев // Містобудування та територіальне планування. – Київ: КНУБА, 2023. – Вип. 84. – С. 64–131.
5. Цибрівський Р. Київ між монстрами та модернізацією і міркування про

капіталістичне переформування постсоціалістичного міста / Р.Цибрівський [пер. з англ. – І. Самохін] // *Анатомія міста: Київ. Урбаністичні студії*. – Київ: Смолоскип, 2012. – С. 42 – 49.

6. Дюжев С.А. Містобудівні проблеми та перспективи зеленої зони м. Києва / С.А. Дюжев // *Містобудування та територіальне планування*. – Київ: КНУБА, 2004. – Вип. 19. – С. 69 – 80.

7. Перчик Е.Н. Геоурбанистика: учебник / Е.Н. Перчик. – Москва: Издательский центр "Академия", 2009. – 432с. [16 с. цв. вкл.].

8. Смирнов В.И. Охрана окружающей среды при проектировании городов / В.И. Смирнов, В.С. Кожевников, Г.М. Гаврилов. – Ленинград: Стройиздат, 1981. – 168 с. (Охрана окружающей среды).

9. Владимиров В.В. Расселение и окружающая среда / В.В.Владимиров. – Москва: Стройиздат, 1982. – 229 с.

10. Экология города: Учебник / Под общей редакцией Ф.В. Стольберга. – Киев: Либра, 2000. – 464 с.

11. Раяцкас Р.Л., Суткайтис В.П. Окружающая среда и проблемы планирования / Р.Л. Раяцкас, В.П. Суткайтис. – Москва: Наука, 1981. – 272 с.

12. Павлова Л.И. Город: Модели и реальность / Л.И. Павлова. – Москва: Стройиздат, 1994. – 313 с.

13. Чистякова С.Б. Методические основы составления территориальных комплексных схем охраны окружающей среды городов / С.Б. Чистякова, Г.Ю. Смыковская, Н.С. Краснощекова // *Научно-методические аспекты разработки территориальных комплексных схем охраны окружающей среды городов / Сборник н. трудов*. – Москва: ЦНИИПградоостроительства, 1986. – С. 7 – 19.

14. Касалицкий В. Материальные основы окружающей среды / В. Касалицкий; Пер. с чешск. Б.М. Сергеенко. – М.: Стройиздат, 1978. – 126 с.

15. Гидион З. Пространство, время, архитектура / З. Гидион; Сокращ. пер. с немецкого. М.В. Леонене, И.Л. Черня, 3-е издание. – М.: Стройиздат, 1984. – 456 с.

16. Дронова О.Л. Місто і сталий розвиток: концепція нового урбанізму / О.Л. Дронова // *Екологічний Вісник*, 2017. – №2 (102). – С. 12 – 14.

17. Адамс Т. Новейшие достижения в планировке городов / Томас Адамс; сокращ. пер. с англ. под ред. Л.М. Перчик. – Москва: Издательство Всесоюзной Академии архитектуры, 1935. – 120 с.

18. Баньковский Л.В., Степанов М.Н. Системы расселения и единая сеть охраняемых территорий / Л.В. Баньковский, М.Н. Степанов // *Экология города и проблемы управления*. – Москва: Институт географии АН, 1989. – С.20–24. (Программа МАБ).

19. Краснощекова Н.С. Формирование природного каркаса в генеральных планах городов: учебное пособие для вузов / Н.С. Краснощекова. – Москва: "Архитектура – С", 2010. – 184 с.

20. Методические рекомендации по составлению десятилетнего плана развития комплексных зеленых зон городов и поселков городского типа Украинской ССР на 1991–2000 гг. – Киев: КиевНИИПградоостроительства, 1988. – 63 с.

21. Кучерявий В. Проблеми методичного забезпечення розвитку комплексних зелених зон міст України / В. Кучерявий // *Досвід та перспективи розвитку міст України*. Вип. 12. Нормативно-правові аспекти містобудування. – Київ: Інститут "ДІПРОМІСТО", 2007. – С. 101 – 111.

22. Рекомендации семинара по совершенствованию проектирования и планирования зеленых зон городов и промышленных центров Украинской ССР (Черкасы, июль 1978). – Киев: КиевНИИПградоостроительства, 1978. – 16 с.

23. Предложения по технико-экономическим обоснованиям развития г. Киева. Дополнение к научному отчету по теме: "Методические основы моделирования функционально-планировочной структуры г. Киева". – Киев: КиевНИИПградоостроительства,

1979. – 34 с.

24. Генеральный план міста Києва на період до 2020р. Основні положення. – Київ: Інститут "Київгенплан" АТ "Київпроект", 2001. – 69 с.

25. Николаевский А.Г. Национальные парки / А.Г. Николаевский. – Москва: Агропромиздат, 1985. – 189 с.

26. Методические рекомендации по архитектурно-планировочной организации природных парков Украинской ССР. – Киев: Киев НИИПградоостроительства, 1978. – 92 с.

**Dyuzhev Sergii,**

chief specialist, Institute of architectural management, Kyiv

**THE PHENOMENON OF GREEN ZONE OF CITY (METROPOLIS) AS A JUNCTION AND INDICATOR OF A DEGREE OF DECISION OF THE CITY PLANNING PROBLEMS IN THE STIPULATIONS OF REQUIREMENTS OF CIVILIZATIONAL RENASCENCE FOR COUNTRY (tasks and demands concerning the improvement of the city planning designing and programming of landscape infrastructure, example of Kyiv city)**

**Part I**

The state of treatment and adequacy of city planning designing documentation concerning the content, quality and defectiveness of projects and programs for green zone of large-scale city (metropolis) for example of long-lived experience as to general planning for Kyiv and its suburban zone on the background of analysis of the materials concerning Programme of complex development for the green zone of Kyiv, which was confirmed by Kyiv's City Rada 19.07.2005 years, were observed in the first part of that investigation. The specific feature of the present Programme is firstly realized verification and measuring on the digital topographical underlay of objects of network of greenery planted territories for universal using (but not without incompetent intrusion), and also putting tasks for the application of current theoretical-methodological concepts as to the same reality, which is becoming the phenomenon "green zone" – a material substratum for the decision of basic city planning problems and overcoming the circumstances of present civilization crisis.

It was ascertained that the availability of the numerous data conformably to ecocondition of large-scale cities, learning the balance of materials, which are consumed and extracted by them and are suitable assessment of quality of the vital activity conditions, services of natural resources, questions of their using and resumption (which are linked with the targets of transformation of settling environment as landscape infrastructure) – constructive approaches and means of attraction and application of these data for the solution of integral city planning questions are not yet found. It was registered that one of the causes of this knowledge gap is predomination of concept "conservation of city surroundings" and appropriate

treatments "scheme for conservation", which are frequently autonomous and go before (whether to substitute or to misrepresent a content) the decisions of general strategically city planning designing that breaks the integrity and coordination of acts for transformation of the heterogeneous components of urban environment. It was also underlined that known schemes of "ideal cities" and "ecosettlements" (from "garden city" by E.Houward to ideas "new urbanism") and the suggestions concerning "polarization of landscape" (for example by B.B.Rodoman) is on principle unacceptable (artificial, utopian), as and numerous attempts to simplify the decision of the problems of achievement "ecological equilibrium" with application metaphorical notions "ecological carcass" if "natural carcass". They have a meaningful less-value of descriptive approach and semantic "brittleness" and aberration, provoking to use a primitive-mechanistic methods for projection, which ignores all aspects of planning interworking (interaction) of natural, technogenic and sociumal components of settling environment.

The effectiveness of searching a definition and distinguishing of notions about "framework" and grounding the essentiality of concept "infrastructure" as materialization of action of ontical mechanisms for becoming and dynamics of landscape was demonstrated. The question is about "urban framework" that splits up (by A.P.Kovalev) the zones of "passive" and "intensive" living (environmental fields of "business activity"). That is to say about the substance continuum of settling phenomena, which has different fragments of thickening (resonances) of activity and interaction of the components of process-environmental things ("frameworks") whether discharging of such interactions ("fields of effects") owing to acting the invariant aggregates of transcendent planning technologies. The historical becoming of landscape-infrastructure notions was followed in the process of general analysis of stage city planning decisions of General plans for Kyiv and Programs (projects) of green zone (if complex green zone) for Kyiv during the 50 years period, when the comprehension was being reached about exactly the complex (unitary) green zone for city and its suburban zone (metropolis) and overcoming a statical opinion on the content of "green zone" as exclusively an unbroken outside belt around the city.

At the same time it was registered that during the space of tens years the common irresistible inventorying problem of forming and development of the Kyiv's green zone was lack of reliable and authentic information concerning fixed number, boundary, area and condition of greenery planted territories (till 2005 years, when the efficient hitherto Programme complex development for Kyiv's green zone was worked) while the financing of operation the communal enterprises on planting with verdure of city was connected with departmental "gross" indexes (indices) of territorial areas, which were located on their balance. The real tendency of decrease a level of provision for the urban population with greenery planted territories for

universal using on the background of overestimating (perversion) inventory data in average on 20 – 22% for "demonstration" a certain onward to normative indices were followed.

As it was established those negative tendencies prearranged the intensive growth of number of the inhabitants attached to small augmentation (whether owing to a certain losses and not purpose-oriented using) greenery planted territories for universal using, in addition to that the complex qualitative valuation of such territories was carried out nearly 40 years therefore. Thus, the indices for green zone development at efficient General plan for Kyiv (with the consideration of foreseen broadening its projected boundaries), which were treated in 2002, have determined mistakes and therefore are in need of correction in current treatment for the following general planning strategically decisions on the base of using (among them) information-calculation basis of the efficient Programme of development the Kyiv's green zone.

Key words: General plan for Kyiv; complex green zone; ecological condition of city; greenery planted territories for universal using; landscape infrastructure; city planning designing; programme of development for the green zone.

## REFERENCES

1. Kovalev A.P. Landshaft sam po sebe i dlia cheloveka. Monografiia / A.P. Kovalev. – Kharkov: "Burun Kniga", 2009. – 928 s. {in Russian}.
2. Dyuzhev S.A. Zmist i znachennia strategii generalnogo planuvannia (do proektu Strategii rozvytku m.Kyieva do 2025 roku) / S.A. Dyuzhev // Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia. – Kyiv: KNUBA, 2011. – Vyp. 41. – S. 158–174. {in Ukrainian}.
3. Dyuzhev S.A. Generalne strategichne mistobudivne planuvannia ta problemy planuvalnogo upravlinnia rozselenniam (chastyna persha: yak podolaty theoretyko-metodologichnu i proiektuvalnno-metodychnu kryzu) / S.A. Dyuzhev // Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia. – Kyiv: KNUBA, 2023. – Vyp. 82. – S. 129–184. {in Ukrainian}.
4. Dyuzhev S.A. Generalne strategichne mistobudivne planuvannia ta problemy planuvalnogo upravlinnia rozselenniam (chastyna druga: problemy, pereshkody shchodo ikh rozviazannia, aktualni zavdannia ta tekhnologichni vymogy do zmistu mistobudivnoi dokumentatsii) / S.A. Dyuzhev// Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia. – Kyiv: KNUBA, 2023. – Vyp.84. – S. 64–131. {in Ukrainian}.
5. Tsybrivskyi R. Kyiv mizh monstramy ta modernizatsiieiu i mirkuvannia pro kapitalistychne pereformuvannia postsotsialistychnogo mista / R.Tsybrivskyi [per. z angl. – I.Samokhin] // Anatomii mista: Kyiv, Urbanistychni studii. – Kyiv: Smoloskyp, 2012. – S. 42–49. {in Ukrainian}.



6. Dyuzhev S.A. Mistobudivni problem ta perspektyvy zelenoi zony m.Kyieva / S.A.Dyuzhev // Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia. – Kyiv: KNUBA, 2004. – Vyp. 19. – S.69 – 80. {in Ukrainian}.
7. Pertsik E.N. Geourbanistika: uchebnik / E.N. Pertsik. – Moskva: Izdatelskii tsentr "Akademiia", 2009. – 432 s. [16 s. tsv. vkl.] {in Russian}.
8. Smirnov V.I. Okhrana okruzhaiushchei sredy pri proektirovanii gorodov / V.I. Smirnov, V.S. Kozhevnikov, G.M. Gavrilov. – Leningrad: Stroiizdat, 1981. – 168 s. (Okhrana okruzhaiushchei sredy) {in Russian}.
9. Vladimirov V.V. Rasselenie i okruzhaiushchaia sreda / V.V. Vladimirov. – Moskva: Stroiizdat, 1982. – 229 s. {in Russian}.
10. Ekologiya goroda: Uchebnik / Pod. obshchei redaktsiei F.V. Stolberga. – Kiev: Libra, 2000. – 464 s. {in Russian}.
11. Raiatskas R.L., Sutkaitis V.P. Okruzhaiushchaia sreda i problemy planirovaniia / R.L. Raiatskas, V.P. Sutkaitis. – Moskva: Nauka, 1981. – 272 s. {in Russian}.
12. Pavlova L.I. Gorod: Modeli i realnost / L.I. Pavlova. – Moskva: Stroiizdat, 1994. – 313 s. {in Russian}.
13. Chistiakova S.B. Metodicheskie osnovy sostavleniia territorialnykh kompleksnykh skhem okhrany okruzhaiushchei sredy gorodov / S.B. Chistiakova, G.Iu. Smykovskaia, N.S. Krasnoshchekova // Nauchno-metodicheskie aspekty razrabotki territorialnykh kompleksnykh skhem okhrany okruzhaiushchei sredy gorodov / Sbornik n. trudov. – Moskva: TSNIIPgradostroitelstva, 1986. – S. 7–19. {in Russian}.
14. Kasalitskii V. Materialni osnovy okruzhaiushchei sredy / V. Kasalitskii; Per. s cheshsk. B.M. Sergeenko. – Moskva: Stroiizdat, 1978. – 126 s. {in Russian}.
15. Gidion Z. Prostranstvo, vremia, arkhitektura / Z. Gidion; Sokrashch. per. s nemets. M.V. Leonene, I.L. Chernia, 3-e izdanie. – Moskva: Stroiizdat, 1984. – 456 s. {in Russian}.
16. Dronova O.L. Misto i stalnyi rozvytok: kontseptsiiia novogo urbanizmy / O.L. Dronova // Ekologichniy Visnyk, 2017. – №2 (102). – S. 12 – 14 {in Ukrainian}.
17. Adams T. Noveishie dostizheniia v planirovke gorodov / Tomas Adams; sokrashch. per. s angl. pod red. L.M. Perchik. – Moskva: Izdatelstvo Vsesoiuznoi Akademiia arkhitektury, 1935. – 120 s. {in Russian}.
18. Bankovskii L.V., Stepanov M.N. Sistemy rasseleniia i edinaia set okhraniaemykh territorii / L.V. Bankovskii, M.N. Stepanov // Ekologiya goroda i problemy upravleniia. – Moskva: Institut geografii AN, 1989. – S. 20–24. (Programma MAB) {in Russian}.
19. Krasnoshchekova N.S. Formirovanie prirodnogo karkasa v generalnykh planakh gorodov: uchebnoe posobie dlia vuzov / N.S. Krasnoshchekova. – Moskva:

"Arkhitectura – S", 2010. – 184 s. {in Russian}.

20. Metodicheskie rekomendatsii po sostavleniiu desiatiletneho plana razvitiia kompleksnykh zelenykh zon gorodov i poselkov gorodskogo tipa Ukrainskoi SSR na 199 – 2000gg. – Kiev: KievNIIPgradostroitelstva, 1988. – 63 s. {in Russian}.

21. Kucheriavyi V. Problemy metodychnogo zabezpechennia rozvytku kompleksnykh zelenykh zon mist Ukrainy / V. Kucheriavyi // Dosvid ta perspektyvy rozvytku mist Ukrainy. Vip. 12. Normatyvno-pravovi aspekty mistobuduvannia. – Kyiv: Instytut "DIPROMISTO", 2007. – S. 101 – 111 {in Ukrainian}.

22. Rekomendatsii seminaru po sovershenstvovaniiu proektirovaniia i planirovaniia zelenykh zon gorodov i promyshlennykh tsentrov Ukrainskoi SSR (Cherkassy, iiul 1978). – Kiev: KievNIIPgradostroitelstva, 1978. – 16 s. {in Russian}.

23. Predlozheniia po tekhniko-ekonomicheskim obosnovaniiam razvitiia g.Kieva. Dopolnenie k nauchnomu otchetu po teme: "Metodicheskie osnovy modelirovaniia funktsionalno-planirovochnoi struktury g. Kieva". – Kiev: KievNIIPgradostroitelstva, 1979. – 34 s. {in Russian}.

24. Generalnyi plan mista Kyieva na period do 2020r. Osnovni polozheniia. – Kyiv: Instytut "Kyivgenplan" AT "Kyivproekt", 2001. – 69 s. {in Ukrainian}.

25. Nikolaevskii A.G. Natsionalnye parki / A.G.Nikolaevskii. – Moskva: Agropromizdat, 1985. – 189 s. {in Russian}.

26. Metodicheskie rekomendatsii po arkhitekturno-planirovochnoi organizatsii prirodnykh parkov Ukrainskoi SSR. – Kiev: KievNIIPgradostroitelstva, 1978. – 92 s. {in Russian}.